

2030 GÜNDEMİ ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SPORA YAKLAŞIMI

Daniels Süha ÖZKAYA¹

Özet: Toplumsal birliktelik, yardımlaşma gibi olguların toplum içerisinde ve arasında yaygınlaşmasına zemin hazırlayan spor, tarihsel olarak önemli sosyal olgulardandır. Kültürel etkileşim, rekabet, bütünleşme kavramları ve kitleleri etkileme gücü barındıran spor hem kültürel hem de politik bir aktivitedir. Spor ekonomik, siyasi ve kültürel yapısıyla tüm dünyayı bütünleştiren ve sürdürülebilir kalkınmaya zemin hazırlayan bir araçtır. Bu çalışmada, içerik analizi yöntemiyle, Avrupa Birliği (AB) ve Birleşmiş Milletler'in ortak perspektifle ele aldıkları 2030 Gündemi içerisinde yer alan 17 hedef bağlamında AB'nin sporu bir araç olarak kullanımı ve sürdürülebilir kalkınma politikaları kapsamında ele alış yaklaşımı tespit edilmeye çalışılmıştır. AB'nin spor ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının 2030 Gündemi hedeflerine katkı sunduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda AB'nin spor politikasının Lizbon Anlaşması sonrasında kurumsallaşmasıyla bu etkileşim ve katkı artmıştır. Bu etkileşimle AB'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini (SKH) gerçekleştirme konusunda sporun araçsallaştırmasının yolunu açmıştır. SKH'nin spor organizasyonlarının temel öncelikleri olarak kabul edilmesi çok önemlidir. Bu gelişme sporun SKH'ye ulaşılması konusunda araçsallaşmasının sonucudur.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir Kalkınma, Spor, Avrupa Birliği*

Abstract: One long-lasting social phenomenon that fosters collaboration and social cohesiveness within and between communities is sport. Many political and cultural ideas, including integration, competitiveness, mass effect, and cross-cultural interaction, are embodied in sport. Sport encourages sustainable global development by bridging social, political, and cultural gaps. This study employed content analysis to examine how the European Union (EU) uses sports as a tool and approaches the 17 goals that make up the 2030 Agenda, a joint UN-EU endeavor. The EU's sustainable development and sports policies contribute to the accomplishment of the 2030 Agenda targets. Following the Lisbon Treaty, the EU formalized its sports policy, deepening its involvement and impact here. Because of this relationship, sports are now even more important to reaching the SDGs of the EU. Ensuring sports organizations prioritize the SDGs is imperative. This growth has resulted in sports being essential to achieving the SDGs.

Keywords: *Sustainable Development, Sports, European Union*

---

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-8303-3937, E-Posta: danielssuhaozkaya@ogr.iu.edu.tr

GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma kavramı çevreyi korurken ekonomik gelişmeyi amaçlayan gelişme modeli olarak açıklanabilir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı 20. yy. ile önem kazanmış ve çok boyutlu bir yapıya evrilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren ise sürdürülebilir kalkınma konusunda uzun vadeli planlama ve projeksiyonlar önem kazanmıştır. Bu paradigma değişikliği sürdürülebilir kalkınmanın gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde farklı şekilde uygulanmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde ekonomik gelişmişlik, teknolojik gelişmişlik ve uluslararası iş birliği gibi unsurlar sürdürülebilir kalkınma konusunda önem kazanmış politikaların başarıya ulaşmasında kilit bir role sahip olmuştur (Kulik, 2024).

Büyük spor organizasyonları günümüzde hem sportif bir etkinlik hem de bir sürdürülebilir kalkınma hamlesi niteliği taşımaktadır. Bir spor etkinliğinin büyük spor etkinliği olarak sınıflanabilmesi yerel yetkililerle uluslararası bağımsız yönetim birimlerinin iş birliği, kitlesel ve küresel olarak ilgi uyandırma, toplumla duygusal bir bağ kurma, küresel öneme sahip olma koşullarını barındırmasına bağlıdır (Roche, 2000, p. 1).

Bu çalışmada bu tanımlar temel alınarak spor-sürdürülebilir kalkınma ilişkisi örnekler üzerinden Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'in 2030 Gündem'inde yer alan sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda ele alınacaktır. Avrupa Birliği'nin spor politikası, Avrupa Birliği'nin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ele alınarak bu düzlemde spor-sürdürülebilir kalkınma ilişkisinin normatif alt yapısı tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada içerik analizi ve literatür taraması yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışma spor-sürdürülebilir kalkınma ilişkisini somutlaştırması ve bu konuda alandaki boşluğu doldurması açısından önemlidir. Ayrıca çalışma bu ilişkiyi AB ve spor olgusu üzerinden ele aldığı için de özgün bir niteliğe sahiptir.

1. Avrupa Birliği Spor Politikası

Avrupa Birliđi'nin genel ilke ve hedefleri bağlamında dűşünüldüğünde spor çok boyutlu bir olgu olması sebebiyle AB'nin (Avrupa Birliđi) toplumsal entegrasyon, kültür, azınlıkların temsili, sağlıklı yaşam gibi pek çok hedefine hizmet edebilecek bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Birliği'nin spor politikasının temellerine bakıldığında AB'nin sporu kültür başlığı altında sınıfladığı görülecektir. Bununla birlikte AB, sporu 5 farklı şekilde ele almaktadır.

- 1)Ticari anlamda spor: Bir ekonomik ürün olarak spor
- 2)Kentsel ve bölgesel rejenerasyon aracı olarak spor
- 3)Sosyal dışlanmayla mücadele aracı olarak spor
- 4)İdeolojik bir araç olarak spor: Avrupa kimliği nosyonunun benimsetilmesi
- 5)Gelişmekte olan ülkelere yardımcı olmak amacıyla spor (Henry and Matthews, 1998, p. 3).

AB'nin öncülü olan siyasi yapılara bakıldığında ise sporla kurulan ilişkinin daha çok profesyonel sporla ve uluslararası spor yönetim birimleriyle kurulduğunu görmek mümkündür. Bu konuda özellikle futbol ve UEFA ile ilişkilerin öne çıktığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin sporu ekonomik bir faaliyet olarak gördüğünü ve spora olan ilgisinin kısıtlı kaldığını ifade etmek doğru olacaktır. Avrupa kıtasında sporun önemini fark eden ve dinamik şekilde hareket eden ilk kurumsal yapının Avrupa Konseyi olması dikkat çekicidir. Bu noktada 1975'te Avrupa Konseyi'nin yürürlük kazanan Avrupa Spor Şartı hamlesi ortaya koyduğu ilkeler açısından önemlidir. Burada ortaya konan ilkeler "Herkes İçin Spor" sloganıyla bir spor etiği ve Avrupa değerlerinin spor ile tanıtılması misyonunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu girişim Avrupa'nın ortak spor politikasının kurumsal ilk adımı olmuştur. Bu noktada sporun Avrupalılaştırılması hedefi AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile Avrupa Konseyi için spor konusunda ortak çalışma zeminini oluşturmuştur Avrupa Birliği için spor ağırlıklı olarak ekonomik bir aktivite şeklinde sınıflanmış ve ortak Avrupa değerleri hedefinin bir aracı olarak kullanılmıştır (Gasparini, 2020).

AKÇT (Avrupa Kömür ve  elik Topluluğu) ve AET spor konusunda faaliyetlerinin ilk döneminde düzenlemeler yapma yoluna gitmemiŐler ve sporu öncelikli alanlardan biri olarak görmemiŐlerdir. 1970'lerde AB'nin öncülleri tarafından spora duyulan ilgi birlik politikalarının çok boyutlu bir hal almaya baŐlamasıyla artmıştır. 1980'li yıllarda özellikle Avrupa Parlamentosu'nda spor etkinlikleri yoluyla Avrupalılık kimliğinin oluşturulması için pek çok öneri ortaya atılmıŐtır. Bu önerilerden bazıları Avrupa'yı temsil eden ortak bir spor takımının kurulması, Avrupa'yı temsil eden bir ortak spor ambleminin gündeme gelmesi ve olimpiyat oyunlarının açılıŐ töreninde Avrupa Birliği bayrağının kullanılmasıdır.

1985'teki Adonnino Raporu spor yoluyla Avrupa kimliği oluşturulmasına dair en somut örneklerden biri olurken sporu kapsamlı Şekilde ele almıştır.

AET, Delors Komisyonu'nun spora ilgi göstermesi ve biraz da geçmiŐten gelen sporda Avrupa Konseyi'nin üstünlüğünü azaltmak ve Avrupalılık kimliğinin yerleŐtirilmesi amacıyla spor organizasyonları gerçekleŐtirmiŐtir. Bu organizasyonlardan bazıları yelkende Avrupa Őampiyonası, teniste Avrupa Açık, bisiklette Tour de l'Avenir ve Kadınlar Avrupa Komisyonu Turu'nun düzenlenmesidir. Yine bu kapsamda AET Oyunları'nın düzenlenmesi de bir fikir olarak ortaya atılmıŐtır. Avrupa Birliği normlarıyla sporun en çok i  i e geçtiği olay Bosman Olayı olmuştur. 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ise spora diğer AB anlaŐmalarına kıyasla daha kapsamlı bir yer verirken bununla birlikte sporu çok boyutlu olarak sosyal entegrasyon ve eğitime katkı aracı olarak ele almıştır (Dufraisse v.d., 2020).

1.1. Bosman Vakası

Bosman vakası Bel ikalalı futbolcu Jean Marc Bosman'ın 1990'da kontratının bitmesinin ardından Belçika'nın RFC Liege takımından Fransa'nın Dunkerque takımına transfer olmak istemesi  zerine Dunkerque takımının onun için bonservis bedeli ödememek istemesine karŐın Liege takımının oyuncuyu serbest bırakmayı kabul etmemesi ve bonservis bedeli talep etmesi üzerine gerçekleŐen vakadır (Burton, 1995).

Jean Marc Bosman, Avrupa Adalet Divanı'na başvurmuştur. Avrupa Adalet Divanı, 1995'te verdiği kararla birlikte sözleşmesi biten futbolcuların bedelsiz olarak takımlarından ayrılacaklarına ve Avrupa Birliği içerisinde bulunan bir takımdan diğer bir takıma transfer olabileceklerini karara bağlamıştır. Bu kararda futbolcular işçi statüsü altında değerlendirilirken serbest dolaşım ilkesine vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte AB vatandaşlarının hukuki zeminde bu şekilde ifade edilmesi spor özelinde tek vatandaşlık ilkesinin ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Yani daha net bir ifadeyle AB üyesi herhangi bir oyuncunun kendi ülkesi dışında herhangi başka bir AB üyesi ülkede yerli oyuncu statüsü kazanmasını sağlamıştır. Bu da aslında Avrupa Bütünleşmesi kavramının pek çok alandan önce sporda gerçekleştiğinin göstergesidir (European Court of Justice,1995).

1.2. Lizbon Süreci ve Spor Politikasının Güncel Durumu

1994'te Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı çalışmaya bakıldığında sporun ekonomik yönünün, sağlığa etkisinin ve bu alanda standardizasyon sağlanmasının vurgulandığı görülecektir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde AB için sporun AB ilke ve hedeflerinin uygulandığı bir standardizasyon alanı olduğu görülecektir. Bu standardizasyon alanı görünümü günümüzde güçlü bir spor politikasının ortaya çıkmasını zorlaştırmıştır (European Comission, 1994, p. 4-12).

Avrupa Birliği'nin spor politikasının kurumsallaştığı nokta Lizbon Anlaşması olurken öncesindeki gelişmelere bakıldığında 1997'deki Amsterdam Deklerasyonu, 2000'deki Nice Zirvesi ve 2007'de Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı Beyaz Kitap önemli adımlar olarak gösterilebilir. Her ne kadar yapılan temel vurgular 1970'lerdeki argümanlarla benzer olsa da kurumsallık açısından önem taşımaktadır.

Lizbon Anlaşması'nın 165. maddesi sporun sosyal ve eğitim işlevlerine vurgu yaparak kendine has bir doğası olduğunu ifade etmiştir. Yine bu madde kapsamında sporda bir ortak Avrupa boyutu hedeflendiği, şeffaflık, sporun yönetim organları arasında iş birliği, genç sporcuların bedensel, ruhsal ve moral bütünlüklerinin korunması gibi hedef ve unsurlar vurgulanmıştır. AB kurumları ve birlik üyesi ülkelerin üçüncü

ülkelerle spor ve eğitim alanında iş birliğinin teşvik edilmesi ve bu iş birliklerinin spor konusunda yetkili uluslararası kuruluşların inisiyatifiyle yapılması gerekliliği belirtilmiştir. 165. maddenin son vurgusu ise sporun çok boyutluluğunun da etkisiyle AB içerisindeki çalışma gruplarının ve üye devletlerin birlikte çalışmasının önemidir (Parrish, 2018).

Güncel duruma bakıldığında Avrupa Komisyonu'nun spor stratejisinin eğitim ve kültür genel müdürlüğü altında şekillendiği görülmektedir. Bu strateji 4 temel nokta üzerinde durmaktadır:

Sporun Toplumsal Rolü: Fiziksel ve mental sağlığın gelişimi, sosyal dışlanmayla mücadele, ırkçılık ve cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele.

Sporla Dürüstlük: Doping, şike ile mücadele eden sporcuların haklarını koruyan şeffaflığı teşvik eden bir yönetim sağlamak.

Spor Ekonomisi: Sporun AB ekonomisine mümkün olan en büyük katkıyı yapabilmesi için spor, yasal gelişmeler ve finansal seçeneklere ilişkin verileri izlemek.

Uluslararası İş Birliklerinde ve Dış İlişkilerde Spor: Gelişmekte olan spor projelerini desteklemek ve AB dışındaki ülkelerle ikili anlaşmalar yoluyla kademeli olarak sporu entegre etme (European Commission, 2021).

Avrupa Parlamentosu'nun paylaştığı güncel verilere bakıldığında AB içerisindeki toplam istihdamın %3.5'lik bir kısmının sporla ilişkili işlerle sağlandığı görülmektedir. Avrupa Parlamentosu spor konusunda yönetimde çift başlılık olmamasına büyük önem atfetmektedir. 2020'de AB tarafından spora sağlanan destek 62 milyon Euro olurken doping ve şike sporun karşılaştığı en büyük güncel sorunlar olarak gösterilmiştir (European Parliament, 2019).

2. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Avrupa Birliği'nin Sürdürülebilir Kalkınma Politikasının Oluşumu

AB'nin sürdürülebilir kalkınma politikasının ilk adımları 1997'deki Amsterdam Anlaşması'yla oluşmuştur. Bu anlaşmayla beraber sürdürülebilir kalkınma başlı başına bir AB hedefi niteliği kazanmış ve AB politikalarının temel hedeflerinden biri haline almıştır. 2001'deki Göteborg Zirvesi'yle birlikte AB sürdürülebilir kalkınma politikası iki ana temel üzerinden ele alınarak bir strateji niteliğine kavuşturulmuştur. Bu gelişim

Lizbon stratejisine üçüncü bir boyut kazandırmıştır böylelikle ekonomik ve sosyal yenilenme boyutunun yanında çevre boyutu da tamamlayıcı bir boyut olarak karşımıza çıkmıştır. Göteborg Zirvesi sonrasında 2010 yılına kadarki süreçte AB'nin üzerinde durduğu öncelikler şu şekildedir:

- 1) İklim değişikliği ve temiz enerji
- 2) Sürdürülebilir ulaşım
- 3) Sürdürülebilir tüketim ve üretim
- 4) Doğal kaynakların korunması ve yönetimi
- 5) Halk sağlığı
- 6) Sosyal dâhiliyet, demografi ve göç
- 7) Küresel yoksulluk ve sürdürülebilir kalkınma mücadelesi

Bu strateji 2006 yılında AB üyesi ülke sayısının 28'e çıkmasıyla birlikte revize edilmiştir.

2020 sürdürülebilir kalkınma hedefleri Avrupa 2020 Strateji Belgesi içerisinde kendisine pek çok noktada yer bulurken enerji birliği, iklim politikası, sürdürülebilir ekonomi gibi temellere dayanmaktadır. Rio+20 sürecine bütünleşik olarak vurgulanan yeşil ve ekonomi ve daha iyi yönetim ilkeleri de bu strateji belgesi içerisinde vurgulanmaktadır (European Commission, n.d.).

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

2030 yılı için konulan hedeflere bakıldığında AB'nin Birleşmiş Milletler'in 2030 Gündemi'ne bütünleşik olarak 17 hedef belirlediği görülmektedir. Bu hedefler şunlardır:

- 1) Yoksulluğun ortadan kaldırılması
- 2) Sıfır açlık
- 3) Güçlü sağlık ve refah
- 4) Kaliteli eğitim
- 5) Cinsiyet eşitliği
- 6) Temiz su ve sanitasyon
- 7) Uygun maliyetli ve temiz enerji
- 8) İnsan onuruna yakışır iş ve ekonomik büyüme
- 9) İnovasyon ve alt yapı

- 10)Eşitsizliklerin azaltılması
- 11)Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar
- 12)Sorumlu tüketim
- 13)İklim aksiyonu
- 14)Su altı yaşam
- 15)Karada yaşam
- 16)Barış adalet ve güçlü kurumlar
- 17)Tüm hedefler için ortaklık (European Comission, n.d.).

Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması:2030'da aşırı yoksulluğun (günlük kazancı 1.25 Amerikan Doları altında olan kimsenin kalmaması) tamamen ortadan kaldırılması olarak somutlaştırılmış bir hedeftir (sdgs.un.org, 2021).

Sıfır Açlık:2030'a kadar özellikle yoksullar ve bebekler dahil olmak üzere toplumun tüm hassas kesimlerinin yıl boyunca güvenli, düzenli ve besleyici gıdaya ulaşmasını sağlamayı hedefleyen maddedir (sdgs.un.org, 2021).

Güçlü Sağlık ve Refah: Bu maddede temel hedef sağlık sistemindeki iyileştirmelerle beraber bebek ölüm oranı, çocuk ölüm oranı gibi parametrelerde iyileşme sağlayıp bulaşıcı hastalıkların önüne geçmektir (sdgs.un.org, 2021).

Kaliteli Eğitim: Bu maddenin temel hedefi 2030'a kadar cinsiyet farklılığı olmaksızın tüm bireylere ücretsiz, eşit, kaliteli ve etkili çıktıları sunan bir eğitim verilmesini sağlamaktır (sdgs.un.org, 2021).

Cinsiyet Eşitliği: Bu madde kadınlara karşı yapılan tüm ayrımcılıkların sonlanması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması temeline dayanmaktadır (sdgs.un.org, 2021).

Temiz Su ve Sanitasyon: Bu hedefin temelinde 2030'a kadar tüm dünyada her bireyin temiz ve uygun maliyetli olarak eşit koşullarda suya erişimşimini sağlamak yatmaktadır (sdgs.un.org, 2021).

Uygun Maliyetli Temiz Enerji: Bu hedefin temel amacı 2030'a kadar küresel olarak uygun maliyetli, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine ulaşmayı sağlamak (sdgs.un.org, 2021).

İnsan Onuruna Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: Bu hedef 2030 yılında özellikle gelişmiş ülkelerde gayri safi yurt içi hasıla konusunda en az %7 seviyesinde bir büyüme sağlamak ve küresel ölçekte işçi haklarının korunarak herkese iyi bir iş sağlamak temelli alt yapı sağlanması amacına dayanmaktadır (sdgs.un.org, 2021).

İnovasyon ve Alt Yapı: Bu maddenin temel amacı kaliteli, sürdürülebilir bir alt yapı sağlayıp refah ve ekonomik gelişime katkı sunmaktır. Bu madde herkesin temel alt yapı ihtiyaçlarına makul fiyatla ulaşımını ve bu konuda eşitliği temel alır (sdgs.un.org, 2021).

Eşitsizliklerin Azaltılması: Bu hedefin temelinde ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması yolunda adım atılması yatmaktadır. Bu noktada hem ekonomik olarak adil bir gelir dağılımının sağlanması hem de toplumsal olarak dezavantajlı grupların yaşadığı ayrımcılığın ortadan kaldırılması vurgulanmaktadır (sdgs.un.org, 2021).

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar: Bu maddede temel hedef herkesin yeterli sayıda, uygun maliyetli konutlara ve temel hizmetlere ulaşmasını sağlamaktır (sdgs.un.org, 2021).

Sorumlu Tüketim: Bu maddenin temel hedefi sürdürülebilir üretim ve tüketimin 10 yıllık bir çerçevede gelişmiş ülkelerin önderliğinde gelişmekte olan ülkelerin yeterliliklerini dikkate alarak gerçekleştirmektir (sdgs.un.org, 2021).

İklim Aksiyonu: Bu maddede temel hedef tüm ülkelerde iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılık ile uyum kapasitesini güçlendirmektir (sdgs.un.org, 2021).

Su Altı Yaşam: Bu maddenin temel amacı 2025 yılına kadar kara kaynaklı deniz kirliliğini önemli ölçüde azaltıp yok etmektir (sdgs.un.org, 2021).

Karada Yaşam: Bu maddede temel hedef 2020 yılına kadar uluslararası anlaşmalar kapsamındaki karasal ve iç tatlı su ekosistemlerinin korunması, restorasyonu ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasıdır (sdgs.un.org, 2021).

Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar: Bu hedefin temel amacı şiddetin her türlü şeklini ve şiddete bağlı ölüm oranlarını düşürmeye çalışmaktır (sdgs.un.org, 2021).

Tüm Hedefler İçin Ortaklık: Bu maddede temel hedef dünyanın her noktasında ve tüm alanlarda bu hedefleri ulaşılabilir kılmak için bütünleşme sağlamak ve tüm sektörler arasında bir iş birliği yaratmaktır (sdgs.un.org, 2021).

3. Avrupa Birliği'nin 2030 Gündemi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çerçevesinde Sporun Kullanımı

Spor-sürdürülebilir kalkınma ilişkisi AB tarafından vurgulanmaktadır. AB sporu 2030 Gündemi'ndeki sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın bir aracı olarak görmektedir. Sporun sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma konusunda en önemli rolü bu hedefler konusunda farkındalık yaratması ve her türlü ayrımı ortadan kaldırıp toplumu birleştiren bir unsur olması şeklinde tanımlamıştır (European Commission, 2007, p. 1-20).

AB, 2030 Gündemi'ni BM ile bütünleşik olarak ele almaktadır. AB'nin spor politikası konusundaki en önemli belgelerinden biri konumundaki Beyaz Kitap 2007 yılında sporun sürdürülebilir kalkınmaya etkisine ve katkısına vurgu yapmıştır. AB, her seviyede sporun desteklenmesinin sürdürülebilir kalkınma için önemli olduğunu bu belgede belirtmiştir. Bu belgede vurgu yapılan AB değerleri bölümü sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle (toplumsal dahilîyet, ırkçılıkla mücadele gibi) paralellik gösterirken spor AB değerlerinin yayılmasının ve hayata geçirilmesinin bir aracı olmuştur (European Commission, 2007, p. 2, 6, 10).

3.1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Spor Etkileşimi

Bu bölümde AB'nin spor-sürdürülebilir kalkınma ilişkisine ilişkin yaklaşımları ve spor olgusunun sürdürülebilir kalkınma hedefleri içerisindeki rolü 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi çerçevesinde ele alınacaktır.

Birleşmiş Milletler ve AB sürdürülebilir kalkınma konusunda 2030 Gündemi'ndeki hedefleri ortak hedefler olarak belirlemiştir. AB sporu bu hedeflere ulaşmak konusunda somut bir araç olarak görmektedir.

Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması: AB, sporun özellikle yerel ve bölgesel gelişime sağladığı katkıyla bir istihdam aracı olarak sağladığı iş imkanlarıyla yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkı sunabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte spor kâr amacı gütmeyen destek organizasyonlarına imkân tanıyan yapısıyla da bu amaca katkı sunmaktadır. Spor hem sosyal hem de ekonomik bir olgu olarak bu hedefe ulaşmak konusunda çok yönlü ve bütüncül bir katkı sunabilmektedir (European Parliament, 2021, p. 1-14).

Sıfır Açlık: AB, sporun araçsallaşması ve hedefler bağlamında kullanılmasında ilk iki hedefi bir bütün olarak ele almaktadır. AB, sporun kâr amacı gütmeyen organizasyonlara zemin hazırlayan yapısı ve toplumun tamamına hitap ederek bu konuda farkındalık yaratma aracı olabileceğini ve bu sayede özellikle yardım organizasyonları sayesinde katkı sunabileceğini ifade etmiştir (European Commission, 2016, p. 1-2).

Güçlü Sağlık ve Refah: AB, 2007'de yayınladığı Beyaz Kitap'ta sporun fiziksel aktiviteyi teşvik eden yapısıyla obezite gibi bir önemli sorunu ortadan kaldıran önemli bir araç olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte spor sağlık harcamalarının düşürülmesi ve sağlıklı bireylerin yetiştirilerek uzun vadede sağlık sorunlarının azaltılması konusunda en önemli araçlardan birisi olarak gösterilmiştir (European Commission, 2007, p. 3-4).

Kaliteli Eğitim: AB, sporu formal olsun ya da olmasın tüm eğitim formlarına katkı sunan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Spor özellikle AB'nin beşerî sermayesinin güçlenmesi açısından önemlidir. Spor, eğitim alanında bilgilerin geliştirilmesi, motivasyonun artırılması, kişisel farkındalığın geliştirilmesi konularında katkı sunar. Bununla birlikte okullardaki beden eğitimi faaliyetleri de sağlık-eğitim birlikteliği açısından büyük bir önem taşımaktadır (European Commission, 2007, p. 5-6).

Cinsiyet Eşitliği: AB, sporu her anlamda bir eşitlik aracı olarak görmüştür. Spor cinsiyet eşitliği başta olmak üzere pek çok alanda eşitlik için mücadele eden bir unsurdur (European Parliament, 2021, p. 9,16-17).

Spor; AB tarafından eşitsizlikleri, ayrımcılığı ortadan kaldıran cinsiyet eşitliği bağlamında ise sunduğu iş fırsatları bağlamında önemli bir araçtır (European Commission, 2007, p. 13). AB'nin spor politikasının temel noktalarından biri cinsiyet eşitliği olmuştur (European Commission, 2016, p. 6).

Temiz Su ve Sanitasyon: AB, bu amaç bağlamında 2030 Gündemi'ndeki tüm hedeflerle bütünlük vurgusu yapmıştır. Spor politikası bu noktada tüm 2030 Gündemi amaçlarıyla bütünsellik taşımaktadır (European Parliament, 2021, p. 3).

Uygun Maliyetli Temiz Enerji: AB, sporu enerji verimliliğine katkı sağlayan bir unsur olarak ele almaktadır. Özellikle küresel spor organizasyonları enerji verimliliğine direkt olarak etki edebilmek gücüne sahiptirler. Spor, örnek modellere sahne olma potansiyeliyle de bu amaç için önemli bir alan olmuştur. Spor özellikle yerel projelerle ve makro ölçekli organizasyonlarla enerji tüketiminin ucuzlaştırılması konusunda önemli bir örnek oluşturabilmektedir (European Commission, 2016, p. 4, 16,26, 38,41).

İnsan Onuruna Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: AB ekonomisi içerisinde sporun sağladığı istihdam oranının toplam istihdamın %3.5'ine karşılık geldiği ve spor endüstrisinin büyüklüğünün 294 Milyar Euro olduğu (toplam AB gayri safi yurt içi hasılasının yaklaşık %3'ü) olduğu ifade edilmiştir (European Parliament, 2019).

AB, sporun istihdam aracı olduğunu ve hem ekonomiye katkı sunan hem de istihdam konusunda çok güçlü ortaklıklar kurabilen bir olgu olduğunu ifade etmiştir (European Parliament, 2021, p. 5, 15).

İnovasyon ve Alt Yapı: AB, sporu alt yapı ve inovasyon açısından önemli bir araç ve dönüştürücü olarak görmektedir. Bu noktada AB'nin Yapısal Fonlar Aracılığıyla Spor Yoluyla Bölgesel Gelişme Raporu önemli bir örnektir (European Commission, 2016).

Spor organizasyonları hem yerel ölçekte hem de küresel ölçekte olsun alt yapı dönüşümüne katkı sağlamaktadır. AB, özellikle ulaşım hizmetleri, sürdürülebilirlik gibi noktalarda sporun alt yapıya katkı sunduğunu ifade etmiştir. Spor hem inovasyon için önemli olanaklar hem de projeler üretme imkânı sağlarken şehirlerin alt yapısal dönüşümü için de bir araç olmuştur (European Commission, 2016, p. 14, 30).

Eşitsizliklerin Azaltılması: AB, sporu bir sosyal araç olarak sınıflamaktadır. Spor sosyal bir olgu olması sebebiyle tüm eşitsizlik ve ayrımcılıkların önüne geçen bir araç olmuştur. AB, sporu fırsat eşitliği sağlayan sosyal dahiliyetin en önemli araçlarından biri olarak tanımlamaktadır. Spor bu noktada özellikle göçmenlerin topluma entegrasyonu ve topluma kabul görmesinde önemli bir araçtır. AB bu noktada özellikle ırkçılıkla mücadelede büyük önem atfetmekte sporu sosyal diyalog bütünleşme aracı olarak görmektedir (European Commission, 2007, p. 7-8).

Sporun toplumsal dahiliyete etkisine en önemli örnek olarak Fransa'nın 1998 ve 2018'de futbolda dünya şampiyonu olan göçmen futbolcuların çoğunlukta olduğu kadrosu gösterilebilir. Fransa'da aşırı sağın yükseldiği dönemlerde gelen bu başarılar Fransa'da göçmenlere toplumsal yaşamda alan yaratırken bir yandan da Ulusal Cephe gibi milliyetçi oluşumların alanını daraltmıştır.

Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar: AB, spor alt yapı yatırımlarını bu amacın bir parçası olarak görmektedir. Spor çevreyle sahip olduğu ilişki sebebiyle sürdürülebilirlik konusunda doğayla ve diğer yapısal etkenlerle iç içe olmak zorundadır (European Commission, 2016, 37; European Commission, 2007, 10).

AB, spor alanlarının artırılması ve spor tesislerinin yapımını da bu bağlamda değerlendirmektedir (Eurostat, 2021, p. 242, 247).

Sorumlu Tüketim: AB, bu amaç doğrultusunda sporun özellikle geri dönüşüme katkısına vurgu yapmıştır. Spor etkinliklerinin çevreyle ilişkisi bağlamında geri dönüşümün çok önemli olduğu vurgulanmıştır. AB'nin bu konudaki yaklaşımı sürdürülebilir kalkınma şemsiyesi altında gerçekleşmiştir (European Commission, 2007, p. 10).

AB'nin desteğiyle yapılan spor projelerinde geri dönüşüm spor ilişkisinin vurgulandığını görmek mümkündür (European Commission, 2016, p. 50).

İklim Aksiyonu: AB, sporun iklim aksiyonu içeren ve Yeşil Antlaşma'nın gerekliliklerini yerine getiren bir alan olması gerektiğini ifade etmiştir. Spor bu noktada destekleyici bir nitelik taşıyan ve dönüşümüyle örnek oluşturan bir olgu olarak sınıflanmıştır (European Parliament, 2021, p. 18-19).

AB, sporun iklim ve çevrenin bir paydaşı olduğunu vurgulamaktadır. AB, hem spor politikasında hem de hayata geçirdiği projelerde iklim değişikliğini göz ardı etmeden hareket ederek bu konuda risk yönetimini önemsemiştir. Spor, iklim değişikliği başta olmak üzere iklim aksiyonuna dahil edilen alanlara katkı sunabilir (European Commission, 2016, p. 14, 30, 38).

Sualtı Yaşam ve Karada Yaşam: AB, bu hedefleri bir bütün olarak ele almakta bütünlük bir yaklaşım sergilemektedir. AB, spor tesisleri, spor etkinlikleri gibi spor olgusunun unsurlarının çevre dostu, gaz emisyonuna sahip, yeşil politikalarla bütünlük ve su kirliliğine yol açmayacak şekilde olması gerektiğini ifade etmektedir (European Commission, 2007, p. 10).

Spor yapısı itibarıyla insanları fiziksel aktiviteye yönlmesi sebebiyle çevre kirliliğine karşı önemli bir araçtır. Karbon emisyonunu düşürmesi bunun örneklerinden biridir. AB hayata geçirdiği spor projelerinde güneş panelleri kullanılabileceğini göstererek bu

anlamda önemli adımlar atmıştır. Spor, sosyal değerlerde olduğu kadar çevresel değerlerde de yeni yaklaşımlara zemin hazırlayabilir ve katkı sunabilir (European Commission, 2016, p. 2, 16, 20, 26).

AB tarafından spor politikası özellikle Yeşil Anlaşma ile bütünleşik şekilde bir araç olarak kullanıma açıktır. Politikalar bu şekilde oluşturulmalıdır (European Parliament, 2021, p. 13, 15, 18).

Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar: AB, sporu hoşgörü, demokrasi, saygı, eşitlik gibi AB değerlerinin yayılmasında önemli bir araç olarak görmektedir. AB sporu sosyal bir araç olarak sınıflamaktadır. Spor toplumlar ve bireyler arasında sınırları kaldıran ayrımları ortadan kaldıran önemli bir sosyal olgudur (European Parliament, 2021, p. 5, 15).

Spor etkinlikleri gönüllülüğü teşvik eden yapısıyla aktif vatandaşlığı teşvik ederek spor yoluyla topluma katılımı sağlamaktadır. Bu AB'nin değerleriyle bütünleşik bir süreçtir. Spor, sosyal diyalog zemini hazırlayarak kültürler arası diyalog ve barışa katkı sunan bir olgudur. AB'nin dış ilişkilerinde bu anlamda diplomatik anlamda bir araçtır (European Commission, 2007p. 6, 9).

Tüm Hedefler İçin Ortaklık: AB de tıpkı diğer uluslararası kurumlar gibi diğer tüm kurumlarla bütünleşik olarak BM 2030 Gündemi'ndeki hedefleri gerçekleştirmek için ortaklık sürdürmektedir. Spor bağlamında özellikle ırkçılık ve şiddet konularında AB'nin UEFA (Union of European Football Associations) ve FIFA (Fédération Internationale de Football Association) gibi spor kurumlarıyla yaptığı iş birlikleri buna örnek olarak gösterilebilir.

3.2. Spor Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisinin Örneklendirilmesi

Spor olgusunun sürdürülebilir kalkınma hedeflerine sağlayabileceği katkılar ve bu konudaki öneriler bu bölümde ele alınacaktır. Spor kapsayıcılığı sebebiyle tüm hedeflere ulaşmak konusunda kısmi olarak katkı sunabilecek olsa da bu bölümde sporun direkt olarak katkı sunabileceği hedefler ele alınacaktır.

Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması: Spor ekonomisinin sağladığı direkt istihdamın AB ekonomisi istihdamı içerisindeki payının %0.8 seviyesine yaklaşması ve özellikle genç istihdamına sağladığı katkı buna bir örnek olarak gösterilebilir. Diğer pek çok istihdam kolunda genç işsizliği temel sorun olurken bu alanda istihdam edilenlerin %35'i 15-29 yaş aralığındadır (Eurostat, 2022).

Sıfır Açlık: İlk iki hedef bütünleşik olarak ele alındığında spor etkinliklerinin yardım amaçlı olarak düzenlenmesinin bu hedeflere katkı sağlayabileceğini söylemek mümkündür. 2010'da teniste düzenlenen Match For Africa etkinliği buna bir örnektir (nepgroup.ch, 2010).

Güçlü Sağlık ve Refah: Spor olgusu sağlıklı yaşamın önemli bir temel taşı olarak gösterilebilir. Düzenli spor alışkanlığı hem gençlerin olumsuz alışkanlıklardan ve başta obezite olmak üzere fiziksel pek çok sağlık sorunundan uzak kalmasını sağlayarak bu hedefe katkıda bulunmaktadır. Günlük 150 dakikalık bir bireysel fiziksel aktivite süresinin AB ölçeğinde sağlık harcamalarında yıllık 8 milyar Euro gibi bir tasarruf sağlayabileceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte spor etkinlikleri fiziksel aktiviteyi teşvik etmek ve toplumsal mutluluk kaynağı olması açısından da bu hedefe katkı sunmaktadır (who.int, 2023).

Kaliteli Eğitim: Spor, burs imkanları sağlaması sebebiyle kaliteli eğitim hedefine katkıda bulunabilir. Bununla birlikte spor olgusu eğitim için de önemli olan sorumluluk, birliktelik gibi unsurları kazandırması açısından da önemli bir unsur olabilmektedir (European Commission, 2024). Yine de Avrupa ölçeğinde spor-eğitim birlikteliğinin ABD sisteminde olduğu kadar güçlü olmadığını ifade etmek gerekir. AB bu konuda ilerleme kat etmek adına yerel yönetimlerle iş birliğini arttırmalı ve spor bütüncül bir perspektifle bakmalıdır.

Cinsiyet Eşitliği: Spor cinsiyet eşitliği konusunda toplumsal mesaj verme aracı olarak hizmet edebilmektedir. Bununla birlikte spor, toplumsal bariyerleri yıkan ve toplumsal kabulü sağlayan bir araç olabilmektedir. Özellikle yıldız kadın sporcuların varlığı ve başarıları bunu sağlamaktadır. Tunuslu tenisçi Ons Jabeur'un tenis sporunu

popülerleştirmesi ve bu spora kadınların erişiminin toplumsal kabul görmesi buna bir örnek olarak gösterilebilir (Newarab.com, 2023). Uluslararası spor federasyonları da yaptıkları çalışmalarla buna katkı sunmaktadır. Uluslararası Judo Federasyonunun yaptığı çalışmalar buna örnek olarak gösterilebilir (ijf.org, 2023). AB ölçeğinde bakıldığında ise cinsiyet sporda eşitliğinin spora erişim konusunda ele alındığını söylemek mümkündür.

İnsan Onuruna Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: Spor, sağladığı ekonomik katkı ve iş imkanlarıyla hem istihdam sağlamakta hem de ekonomik büyümeye etki etmektedir. Spor etkinliklerinin yerel ölçekli olarak oluşturduğu ekonomi buna örnek olarak gösterilebilir.

Eşitsizliklerin Azaltılması: Spor toplumdaki handikaplı kesimlerin topluma katılımını sağlayan önemli bir araçtır. Özellikle göçmenlerin sosyal entegrasyonuna yönelik olarak yapılan çalışmalar buna örnek olarak gösterilebilir. AB ölçeğinde sporun en iyi araçsallaştığı ve yerel yönetimlerle bütünleştiği hedeflerden biridir. İsveç'te Somalili göçmenlerden oluşturulan bandi takımı projesi bunun en önemli örneklerinden biri olarak gösterilebilir ve Avrupa çapında ses getirmeyi başarmıştır (Socratesdergi.com, 2016).

Barış Adalet ve Güçlü Kurumlar: Spor olgusu siyaset üstü niteliğiyle barışa ve siyasi sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır. 1956-1964 arası dönemde Doğu ve Batı Almanya'nın olimpiyatlara tek takım olarak tek bayrak altında katılması ve 2018 Pyeongchang Kış Olimpiyatı'nda Kuzey Kore ve Güney Kore'nin tek bayrak altında Kore adıyla yarışması buna örnek olarak gösterilebilir (History.com, 2018).

AB, spor diplomasisini hem güçlü kurumlar oluşturmak hem de siyasi sorunları çözmek açısından bir araç olarak görmektedir. Spor diplomasisi, sporun AB'nin siyasi ajandasını uygulama alanlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. AB, diplomasi eğitimleri içerisinde spor diplomasisine ayrı bir yer ayırmaktadır. AB'nin görev aldığı dış misyonlarda ve dış ilişkilerde sportif etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Spor

haftası, Erasmus gibi programların spor temelli yaklaşımı ve siyaset üstü niteliği buna örnek olarak gösterilebilir (Parish, 2022, p. 1518-1522).

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde AB'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında spor olgusunu etkili bir araç olarak kullanabilmesi için sporu ele alış biçimini çok boyutlu bir perspektif çerçevesinde revize etmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu hedeflere ulaşmak isteniyorsa AB'nin spor gibi dinamik bir alanı ele alırken bunu göz önünde bulundurarak dinamik bir karar alma ve düzenleme süreci oluşturması gerekmektedir.

SONUÇ

AB'nin spor politikası 1970'li yıllarda sadece sporun (özellikle futbol) yönetim organlarıyla (FIFA-UEFA gibi) ikili ilişkiler ve iş birliği şeklinde gelişmiştir. Bu bölümde AB'nin öncülü olan organizasyonların ağırlıklı olarak ekonomi perspektifine sahip yaklaşımları sporun da bu dönemde ekonomik bir etkinlik olarak ele alınmasını beraberinde getirmiştir. 1980'li yıllarda yaşanan küreselleşme hareketi ve ortak Avrupa kimliği oluşturma fikrinin güçlenmesi spora olan yaklaşımın değiştirmiştir. Spor bu dönemde AB tarafından Avrupalılık olgusu ve Avrupa kimliğini yaygınlaştırma aracı olarak kullanılırken özellikle 1980'lerden başlayarak 1990'lı yılların başına kadar olan süreçte AB çatısı altında spor etkinlikler düzenlenmeye başlamıştır. Bosman vakasıyla birlikte AB hukuku ve Avrupalılık kimliği oluşturulması açısından sporun önemi anlaşılmıştır. AB, 1990'lı yıllarda spor politikasını oluşturmak açısından büyük bir gayret ortaya koymuştur. 1997'deki Amsterdam Deklerasyonu ve 2000 yılındaki Nice Zirvesi bu yolda atılan önemli adımlardır. 2007'de Beyaz Kitap AB'nin spora yaklaşımını en yalın şekilde ifade eden temel metin halini alırken Lizbon Anlaşması'nın 165. maddesiyle AB'nin spor politikası kurumsal bir kimlik kazanmıştır. İçerik olarak Lizbon Anlaşması 1975'te Avrupa Konseyi'nin ortaya koyduğu Avrupa Spor Şartı'nın ilkelerinin günümüze uygulanmış halidir. AB'nin spor politikasının kurumsallaşması sürdürülebilir kalkınma ve 2030 gündemi bağlamında sporun araçsallaşmasını hızlandırmıştır. AB'nin hem ekonomik hem kültürel hem de bütünleştirici bir olgu olarak tanımladığı spor çok boyutlu yapısıyla 2030 hedeflerine

katkı sunan bir araç konumundadır. Sporun sağladığı istihdam ve büyük spor organizasyonlarının ekonomik yaşama katkısı 2030 gündemindeki ekonomik hedeflere katkı sunarken sporun toplumu bütünleştiren, toplumsal dâhiliyeti kolaylaştıran yapısı 2030 gündemindeki sosyal hedeflere katkı sunmaktadır. Bununla birlikte spor toplumsal ayrılıkları, siyasi çatışmaları azaltan ve azaltan bir yumuşak güç unsuru olarak 2030 gündemindeki barış ve demokratikleşme hedefine de katkı sunmaktadır. Büyük spor organizasyonları alt yapı eksikliklerinin ortadan kaldırılmasına, sürdürülebilir şehirlerin oluşturulması konusunda model oluşturulmasına katkı sağlayabildiği için alt yapı sürdürülebilirlik konusundaki hedeflere de katkı sağlamaktadır. Spor, çevreyle ilişkili hedefler konusunda özellikle toplumsal farkındalık oluşturma konusunda katkı sağlarken çevre duyarlılığına ilişkin projelerin oluşturulması noktasında da örnek bir alan olarak varlık gösterebilmektedir. AB'nin sürdürülebilir kalkınma ve spor politikaları incelendiğinde özellikle Lizbon Anlaşması sonrasında bu ilişkinin güçlendiği görülmektedir ancak yine de AB'nin sporu kullanımı lokal ölçekli projelerle kısıtlı kalmış ve eylemsellikten ziyade söylemsel bir nitelik taşımaktadır. Bu noktada AB'nin spora yaklaşımının profesyonel sporu da kapsayarak projelerin geniş ölçekte ele alınması 2030 hedeflerine ulaşmak konusunda AB'ye büyük bir katkı sağlayacaktır. AB'nin spor etkinliklerine dair sürdürülebilir kalkınma kriterlerini temel alan yaklaşımı ise bu hedeflerin ilerleyen yıllarda sporla daha çok bütünleşmesini sağlayacak ve bu ilişkide sporun araçsallaşmasını kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Burton, M. (1995, September 20). Who is Jean-Marc Bosman. *Independent*. Erişim Adresi: <https://www.independent.co.uk/sport/who-is-jeanmarc-bosman-1602219.html>
- Dufraisse, S., Moreau, S., Sbeti, N., Vonnard, P. (2020). The European Sport Space: Circulations, Organizations, and European Identity. Erişim Adresi: <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/material-civilization/european-sports-circulations/european-sport-space-circulations-organizations-and-european-identity>
- European Commission. (1994, July). *THE IMPACT OF EUROPEAN UNION ACTIVITIES ON SPORT 1994 EDITION* [EU Commission Working Document]
- European Commission. (2021). Sport. Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/info/strategy/sport_en
- European Commission. (n.d.). Environment. Erişim Adresi: <https://ec.europa.eu/environment/eussd/>
- European Commission. (2024). Funding opportunities. Erişim Adresi: <https://sport.ec.europa.eu/funding>

European Commission. (2007, July 11). WHITE PAPER ON SPORT. [White Paper]
Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN>

European Commission. (2016). Study on the Contribution of Sport to Regional Development through the Structural Funds Final Report. Erişim Adresi: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/940310>

European Commission. (n.d.). Sustainable Development Goals. Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/international-partnerships/sustainable-development-goals_en

European Court of Justice. (1995, December 15). Judgment of December 15 1995, Bosman, C-415/93. Erişim Adresi: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=99445&doclang=EN>

European Parliament. (2019, September). EU sports policy Going faster, aiming higher, reaching further. Erişim Adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640168/EPRS_BRI\(2019\)640168_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/640168/EPRS_BRI(2019)640168_EN.pdf)

European Parliament. (2021). EU sports policy: assessment and possible ways forward. <https://data.europa.eu/doi/10.2861/214802>

Eurostat. (2021). *Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context 2021 edition*. Erişim Adresi: <https://data.europa.eu/doi/10.2785/195273>

Eurostat. (2023). 10.9% increase in employment in sport in 2022 in the EU. Erişim Adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230728-1>

Gasparini, W. (2020, June 22). The Council of Europe and sport: origin and circulation of a European sporting model. Erişim Adresi: <://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/material-civilization/european-sports-circulations/council-europe-and-sport-origin-and-circulation-a-european-sporting-model>

Henry, I., Matthews, N. (1998). Sport, policy and European Union: the post-Maastricht agenda, *Managing Leisure*, 3:1, 1-17, DOI: 10.1080/13606719808559321

History.com. (2018). A Divided Germany Came Together for the Olympics Decades Before Korea Did. Erişim Adresi: <https://www.history.com/news/a-divided-germany-came-together-for-the-olympics-decades-before-korea-did>.

Ijf.org. (2023). Judo is Equally Suitable for Women and Men. Erişim Adresi: <https://www.ijf.org/news/show/judo-is-equally-suitable-for-women-and-men>.

Kulik, R.M. (2024). Sustainable Development. Erişim Adresi: <https://www.britannica.com/topic/sustainable-development>

Nep. (2010). MATCH FOR AFRICA-HIGHLIGHTS. Erişim Adresi: <https://www.nepgroup.ch/project/match-for-africa-highlights>

Newarab.com. (2023). Five game-changing Arab women sportstars to celebrate this International Women's Month. Erişim Adresi: <https://www.newarab.com/news/five-game-changing-arab-women-sports-stars-celebrate>.

Parrish R. (2018). *Sports law and policy in the European Union*. DOI: <https://doi.org/10.7765/9781526137661>

Parrish R. (2022). *EU Sport Diplomacy: An Idea Whose Time Has Nearly Come*. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13317>

Roche, M (2000). *Mega-events and Modernity: Olympics and Expos in the Growth of Global Culture*. London, England: Routledge.

Sdgs.un.org. (2021). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Erişim Adresi: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Socratesdergi.com. (2016). İyi İnsanlar. Erişim Adresi: <https://eski.socratesdergi.com/iyi-insanlar/>

Who.int. (2023). Physical activity in the EU: policies that make people happier. Erişim Adresi: <https://www.who.int/azerbaijan/news/item/10-05-2023-physical-activity-in-the-eu--policies-that-make-people-happier#:~:text=If%20everyone%20in%20the%20EU,8%20billion%20every%20year%2C%20collectively.>